

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

ФАКУЛЬТЕТ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

КАФЕДРА ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ ТА АКАДЕМІЧНОГО СПІВУ

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Гарант освітньої програми

доц. Воскобойнікова Ю. В.

28 08 2020 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Проректор з навчальної

роботи

Сташевська І.О.

1.09 2020 р.

Силабус

навчальної дисципліни

«Методика викладання спеціальних дисциплін»

Освітня програма — Музичне мистецтво

Спеціальність — хорове диригування

Галузь знань — 02 Культура і мистецтво

Ступінь вищої освіти - магістр

Харків - 2020

1. Загальна інформація про дисципліну

1	Назва дисципліни	Методика викладання спеціальних дисциплін
2	Викладач	Іванова Ю.М.
3	Контактні дані викладача (роб.тел., емейл)	ivochkajulia843@gmail.com
4	Статус дисципліни (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова
5	Рік підготовки	6
6	Семестр	11
7	Лекції (год.)	28
8	Практичні (семінарські, лабораторні) заняття (год.)	6
9	Самостійна робота (год.)	56
10	Індивідуальна робота (год.)	—
11	Кількість кредитів	3
12	Загальна кількість годин	90
13	Види поточного контролю	поточне опитування, контрольні тестування, реферати.
14	Вид підсумкового контролю	екзамен

2. Анотація дисципліни

2.1. Місце дисципліни в програмі навчання

«Методика викладання спеціальних дисциплін» є підсумковим предметом комплексної підготовки студентів до самостійної педагогічної діяльності важливим етапом закріплення навичок, знань та умінь. Навчальна дисципліна «Методика викладання спеціальних дисциплін» покликана допомогти студенту досягнути розуміння сутності діяльності педагогічного працівника, психологічних закономірностей управління навчальним процесом, осягнути сутність правил дидактики, оволодіти методами ефективної організації освітньо-виховного процесу у вищих навчальних закладах освіти. У процесі вивчення дисципліни студенти мають усвідомити педагогічні та психологічні аспекти викладання та виховання у закладах середньої освіти. Окрім цього, дана навчальна дисципліна покликана сприяти формуванню у студентів здібностей до самооцінки, самоконтролю та самореалізації.

2.2. Пререквізити та постреквізити дисципліни

«Методика викладання спеціальних дисциплін» функціонує і розвивається у нерозривному зв'язку як із багатьма суспільними науками (філософія, соціологія, педагогіка, психологія та ін.). Навчальна дисципліна «Методика викладання фахових дисциплін» базується на вивченні таких музичних дисциплін: хорове диригування, теорія музики, сольфеджіо, гармонія, фортепіано, аналіз музичної форми, читання хорових партитур, хоровий клас, вокальний клас, хорознавство, аранжування, педагогіка, психологія, музична психологія. Дисципліна «Методика викладання спеціальних дисциплін» є однією з профільюючих дисциплін, що визначають кваліфікацію випускника як викладача. Дисципліна дає основні знання про зміст, організації, формах і методах ведення предметів спеціального циклу («Диригування», «Читання хорових партитур», «Хоровий клас», «Хорознавства та методика роботи з хором», «Хорове аранжування», «Хорова література», «Історія хорової музики»), вивчає теоретичні основи викладання і шляхи їх практичного втілення.

Тісними є взаємозв'язки «Методики викладання спеціальних дисциплін» з педагогічними та психологічними дисциплінами. Педагогіка покликана озброювати майбутніх викладачів логікою педагогічного мислення, методикою організації виховного процесу, технікою педагогічної майстерності. Вона надає студентам професійних знань про особливості виховного процесу, уміння прогнозувати, проектувати і здійснювати навчально-виховний процес, оцінювати його ефективність. Психологія допомагає розібратися у функціонуванні психічних процесів, станів і властивостей людини знайти підхід до учнів, розкрити їх творчі та особистісні здібності, проблеми самосвідомості, самооцінки, образу «Я», життєвого шляху), соціальна психологія допомагає налагоджувати взаємини у хоровому колективі.

Своєю чергою, здобутий студентами у ході вивчення навчальної дисципліни «Методика викладання спеціальних дисциплін» фрагмент соціокультурного досвіду у вигляді системи знань, умінь, норм і цінностей стане теоретичним підґрунтям подальшої роботи випускника у вищих музичних навчальних закладах.

2.3. Мета вивчення дисципліни – забезпечення набуття студентами ключових фахових компетентностей у процесі вивчення предмету, оволодіння студентами сучасними методами та формами викладання хорових дисциплін у середніх навчальних закладах, виховання потреби систематично поповнювати свої знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

2.4. Завдання вивчення дисципліни.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- розглянути зміст та завдання курсів спеціальних дисциплін хорового циклу та принципи побудови навчального плану дисципліни;
- оволодіти методичними принципами викладання лекційних та індивідуальних занять;
- висвітлити принципами вибору репертуару з диригування, вокалу, хорового класу та ансамблевих дисциплін;
- оволодіти методичними прийоми подолання недоліків у професійній діяльності студента-диригента;
- удосконалити змістовну і методичну сторону окремих курсів;

2.5. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни.

Загальні компетентності:

- розуміння значущості для власного розвитку історичного досвіду людства. Загальнокультурна ерудиція, широке коло інтересів. Наявність ціннісноорієнтаційної позиції. Розуміння сутності і соціальної значущості майбутньої професії.
- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Професійні компетентності:

- володіння базовими знаннями з педагогіки і психології вищої школи та вміння їх реалізувати у навчальній і професійній діяльності. Розуміння й дотримання у практичній діяльності основних завдань і принципів музичної педагогіки. Готовність виконувати функції викладача середнього спеціального навчального закладу.
- знання взаємозв'язків та взаємозалежності між усіма елементами теоретичних та практичних знань світового та українського диригентсько-хорового мистецтва;
- знання базової музикознавчої, музично-педагогічної, методичної літератури та хорового репертуару;
- вміння використовувати професійну термінологію,
- знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології диригентсько-хорового мистецтва у виконавській та педагогічній діяльності;

2.6. Результати навчання.

Результати вивчення даної освітньої компоненти деталізують такі програмні результати навчання:

- сформованість світогляду, активної громадянської позиції, загальної культури.
- знати зміст та завдання курсів спеціальних дисциплін хорового циклу;
- володіти методикою викладання хорових дисциплін у середньому навчальному закладі;
- здатність добирати ефективні й педагогічно доцільні форми та методи роботи із студентами
- знати принципи вибору репертуару з диригування, вокалу, хорового класу та ансамблевих дисциплін;
- знати методичні прийоми подолання недоліків у професійній діяльності студента;
- знати науково-теоретичну літературу та літературу хорового фонду; базові терміни хорового циклу;

3. Політика дисципліни

3.1. Політика виставлення оцінок (пропущені заняття, відпрацювання пропусків): кожна оцінка виставляється відповідно до розроблених викладачем та заздалегідь оголошених студентам критеріїв, а також мотивується в індивідуальному порядку на вимогу студента; у випадку не відпрацювання студентом усіх передбачених навчальним планом видів занять до екзамену він не допускається; пропущені заняття обов'язково мають бути відпрацьовані. Форму і час відпрацювання студент та викладач взаємопогоджують.

3.2. Політика академічної поведінки та доброчесності (плагіат, поведінка в аудиторії): конфліктні ситуації мають відкрито обговорюватись в академічних групах з викладачем, необхідно бути взаємно толерантним, поважати думку іншого. Плагіат та інші форми нечесної роботи неприпустимі. Недопустимі підказки і списування у ході семінарських занять, контрольних роботах, на іспиті.

Норми академічної етики: дисциплінованість; дотримання субординації; чесність; відповідальність; робота в аудиторії з відключеними мобільними телефонами.

4. Програма навчальної дисципліни:

Тематика курсу					
Тема, план лекції	Форма заняття	Література	Завдання, год.	Вага оцінки	Термін виконання
<p>Тема 1. Вступ. Мета та завдання курсу хорового диригування в учбовому плані училища культури</p> <p>1. Функції курсу хорового диригування в структурі системи підготовки фахівців.</p> <p>2. Мета і завдання курсу</p>	Лекція	1; 2; 44; 45; 49; 80; 88;	1	Бал 2	
<p>Тема 2. Основні методичні положення викладання курсу диригування: структура курсу; значення та принципи відбору учбового репертуару; вправа як засіб формування диригентських навичок.</p> <p>1. Індивідуальні заняття як основна форма підготовки хорових диригентів.</p> <p>2. Підготовка викладача до уроку.</p>	Лекція.	1; 2; 44; 45; 49; 80; 88;	1	3 бали	
<p>Тема 3. Основні положення техніки диригування: диригентський апарат та його постановка; тактування і диригування; техніка диригентського жесту; метрична структура хорових творів.</p> <p>1. Диригентська постава.</p> <p>2. Тактування та диригування: питання диференціації понять.</p>	Лекція.	1; 2; 44; 45; 49; 80; 88;	1	3 бали	
<p>Тема 4. Засоби художньої виразності та їх диригентське втілення: диригентські штрихи, методика роботи над темпом, прийоми виконання різних видів динаміки, відображення метро-ритму в диригентському жесті, розвиток внутрішнього слуху як необхідної умови професійної роботи диригента.</p> <p>1. Диригентські штрихи.</p> <p>2. Управління темпом виконання.</p>	Лекція.	1; 2; 44; 45; 49; 80; 88;	1	3 бали	
<p>Тема 5. Зміст і структура курсу «Хорознавство».</p> <p>1. Існуючі підходи до викладання хорознавства.</p> <p>2. Предмет вивчення дисципліни «Хорознавство».</p>	Лекція.	1; 37; 50; 54; 58;	1	3 бали	
<p>Тема 6. Особливості викладання історичних тем у курсі «Хорознавство»</p> <p>1. Особливості викладання історичного матеріалу.</p> <p>2. Методи та прийоми викладання.</p>	Лекція.	1; 37; 50; 54; 58;	1	3 бали	

<p>Тема 7. Проблеми викладання у середніх спеціальних учбових закладах теорії хорознавства</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Співвідношення загально-методичного та особистого досвіду при викладанні хорознавства. 2. Форми навчання. 	Лекція.	1; 37; 50; 54; 58;	1	3 бали	
<p>Тема 8. Особливості засвоєння методики роботи керівника з хоровим колективом</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зв'язок інформаційного наповнення дисципліни з урахуванням профілізації навчального закладу. 2. Моделювання професійної майстерності. 	Лекція.	1; 30; 34; 53; 71; 90; 95;	1	3 бали	
<p>Тема 9. Методика самостійної підготовки викладача до курсу «Хорознавство»</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Структура самостійної підготовки викладача 2. Планування учбового заняття 	Лекція. Семинар.	1; 37; 50; 54; 58;	1 2	3 бали	
<p>Тема 10. Хоровий клас як основа підготовки спеціалістів диригентсько-хорового профілю, місце курсу в комплексі спеціальних дисциплін.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Теоретичні, організаційні та методичні основи роботи хорового класу. 2. Навчальні та концертні завдання хорового класу. 	Лекція.	1; 30; 34; 53; 71; 90; 95;	1	4 бали	
<p>Тема 11. Методика організації вокально-хорової роботи в учбовому хорі.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Методики розвитку вокального слуху. 2. Методи розвитку управління регістрами голосу та співочим диханням. 	Лекція.	1; 30; 34; 53; 71; 90; 95;	1	3 бали	
<p>Тема 12. Теоретичні основи практичного засвоєння та виконання хорових творів.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Методи аналізу хорової партитури. 2. Засоби виразності, авторський задум та його виконавська реалізація. 	Лекція.	1; 30; 34; 53; 71; 90; 95;	1	3 бали	
<p>Тема 13. Організаційна структура та проблеми навчально-виховного процесу в хоровому класі: методика організації практичної роботи учнів з хором.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Структура репетиційного процесу. 2. Практична робота учнів з хором. 	Лекція.	1; 30; 34; 53; 71; 90; 95;	1	3 бали	

Тема 14. Питання про основні методи викладання курсу «Хорова література». Понятійний апарат. Методика аналізу хорових творів. Форми роботи з матеріалом (твором). Аналіз існуючих програм. 1. Комплексний підхід до викладання хорової літератури. 2. Інтонційно-стильовий аналіз.	Лекція.	1; 25-29; 65; 92; 126;	1	3 бали	
Тема 15. Знайомство з основними програмами курсу (типова, авторська, робоча). Аналіз тематичних планів. 1. Типова, авторська, робоча програма. 2. Міждисциплінарні зв'язки.	Лекція.	1; 25-29; 65; 92; 126;	1	3 бали	
Тема 16. Питання методики проведення лекції-уроку, практичних занять. 1. Принципи побудови лекції з курсу «Хорова література» 2. Завдання та специфіка семінарських занять	Лекція.	1; 25-29; 65; 92; 126;	1	3 бали	
Тема 17. Специфіка методики аналізу хорових творів різних жанрів (народна пісня в хоровій обробці, оригінальний твір, хор великої форми). 1. Методика стильового аналізу різних хорових жанрів 2. Інтонційна складова музичної мови	Лекція.	1; 25-29; 65; 92; 82; 152;	1	3 бали	
Тема 18. Міждисциплінарні зв'язки і форми роботи з аудіо-матеріалами, партитурою. Питання контролю знань. 1. Міждисциплінарні зв'язки курсу хорової літератури 2. Форми поточного, залікового та екзаменаційного контролю	Лекція. Семінар	97; 115; 119;	1 1	3 бали	
Тема 19. Програмні вимоги курсу «Хорове аранжування» в училищах культури. Основи хорового викладу і загальні принципи хорового аранжування. 1. Завдання аранжування. Обробки та авторський текст. 2. Види хорових перекладень.	Лекція.	9; 14; 40; 61; 67; 116;	1	3 бали	
Тема 20. Організація учбової роботи. Планування і проведення уроку. Розподіл технічних задач курсу по семестрам. Огляд методичних і учбових посібників з хорового аранжування. Нотні видання. 1. Методика проведення уроку з аранжування. 2. Аналіз навчальних посібників з курсу аранжування.	Лекція.	9; 14; 40; 61; 67; 116;	1	3 бали	

Тема 21. Методики перекладення 4-голосних хорових партитур з одного хорового складу на інший. 1. Методика перекладення партитур з мішаного складу на однорідний та навпаки. 2. Техніка хорового перекладення.	Лекція.	9; 14; 40; 61; 67; 116;	1	3 бали	
Тема 22. Перекладення партитур для 2-3-голосного хору. Складання хорових партитур, написаних для голосу з супроводом. 1. Методика двох- та трьохголосних перекладень. 2. Специфіка відтворення неповних акордів малим хоровим складом.	Лекція.	9; 14; 40; 61; 67; 116;	1	3 бали	
Тема 23. Сучасні принципи виховання співака. Робота голосового апарата при співі. Початковий період навчання співу. Класифікація голосів та визначення типу голосу. 1. Принципи виховання співака. 2. Співацький апарат та методи роботи з компонентами звучності.	Лекція.	32; 75; 91; 137; 138; 145;	1	4 бали	
Тема 24. Способи удосконалення голосу учня та значення музично-педагогічного матеріалу для його розвитку. 1. Вокальні вправи та їх типологія. 2. Значення вокалізів та методика їх використання в процесі навчання студента.	Лекція.	32; 75; 91; 137; 138; 145;	1	4 бали	
Тема 25. Методичні основи проведення індивідуальних занять з постановки голосу. Проведення уроку учнем та критичний аналіз уроку. 1. Структура уроку. 2. Методика проведення практичного заняття	Лекція.	32; 75; 91; 137; 138; 145;	1	3 бали	
Тема 26. Методика роботи з вокальним ансамблем. 1. Вокальний ансамбль: специфіка та функції. 2. Підбір репертуару та методика роботи.	Лекція. Семинар	20; 134; 147;	1 2	2 бали	
Разом			30		

5. Тематика семінарських (або практичних) занять

Семінарське заняття 1.

Тема: Методи виправлення недоліків диригентського показу

Завдання:

- 1) користуючись літературою, ознайомитися з причинами виникнення тих чи інших недоліків диригування;
- 2) навчитися імітувати різні вади диригентської постави та рухів;
- 3) емпіричним шляхом виявити причини тих чи інших вад та сформулювати способи їх виправлення;
- 4) скласти вправи, які сприяють усуненню диригентських недоліків;
- 5) навчитися виправляти вади диригентської техніки на практичному прикладі в класі.

Література: 81; 88;

Семінарське заняття 2.

Тема: Ситуаційно-рольова гра «Я – педагог»

Завдання:

- 1) ознайомлення з основними вимогами, які пред'являються до самостійної підготовки педагога до занять;
- 2) засвоєння й оволодіння технікою проведення лекційного заняття (його планування, використання різних форм, методів та засобів навчання, методичних прийомів стимулювання активності учнів та ін.);
- 3) формування вміння контролювати увагу учнів;
- 4) ознайомлення з основними методами активного навчання (аналіз конкретних ситуацій, розігрування ролей, педагогічної гри) з метою подальшого їх використання в умовах професійної діяльності;
- 6) розвиток особистісних якостей майбутнього педагога.

Література: 47; 69; 85;0

Семінарське заняття 3.

Тема: Неакадемічні методи хорового аранжування

Завдання:

- 1) самостійно знайти приклади аранжування засобами фоно-колористики, визначити способи її запису;
- 2) ознайомитись з технікою запису партій, що імітують шумові та ударні інструменти (біт-бокс);
- 3) використовуючи знання про вищезазначені техніки, зробити відповідні аранжування;
- 4) сформулювати інструктивні вказівки та пояснення для інших студентів.

Література: І.Р. 11;12;

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денне)	Кількість годин (заочне)
1	Основні принципи дидактики: наочність, свідомість, міцність засвоєння знань, систематичність навчання, доступність.	2	3
2	Навички самостійної роботи над партитурою: зміст твору, аналіз хорової партитури та його втілення в жесті, вивчення партитури за фортепіано. Основні компоненти диригентського апарату та їх функції.	2	3
3	Загальна закономірність занять по диригуванню: складання індивідуальних планів, всебічний розбір партитури, виконання твору (читання тексту й гра на фортепіано, спів голосів партитури), визначення диригентських завдань та диригування. Виразність та цілеспрямованість диригентського жесту.	4	6
4	Засвоєння темпів, штрихів, манери звуковедення при виконанні хорового твору. Звуковедення <i>legato</i> та <i>non legato</i> . Змінна та постійна динаміка твору.	2	3
5	Методика роботи з хором як комплексне знання	1	2
6	Питання спадкоємності у викладанні історичних тем в курсі «Хорознавство».	2	
7	Сучасні соціологічні та медичні розробки щодо роботи хорового колективу	2	3
8	Дидактичні матеріали до курсу хорознавства	2	3
9	Соціально-рольова гра «Я – педагог»	2	3
10	Класифікація учбових хорових колективів та оцінка їх навчальних можливостей	2	3
11	Види та форми вокально-хорової роботи в хорі	2	3
12	Використання основ інтонаційно-стильового аналізу в роботі над творами в хоровому класі	2	3
13	Стили керівництва колективною хоровою практикою	3	5
14	Порівняльний аналіз навчальних програм з курсу хорової літератури різних навчальних закладів	2	3
15	Порівняльний аналіз тематичних планів з курсу хорової літератури різних навчальних закладів	2	3
16	Розробка практичного завдання з курсу хорової літератури	2	
17	Жанри обробки народної пісні (ілюстрування)	2	3
18	Джерелознавство у сфері хорової літератури	1	3
19	Порівняльний аналіз тематичних планів з курсу аранжування різних навчальних закладів	2	3

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (денне)	Кількість годин (заочне)
20	Складання докладного плану уроку. Порівняння планів уроку за І. Лицвенко та М. Івакіним.	2	3
21	Зіставлення методів перекладення 4-голосних хорових партитур	3	3
22	Типи підходів до перекладення партитур для 2-3-голосного хору	3	3
23	Фізіологія співу: медичний аспект	2	3
24	Сучасні вокальні методики та питання профілактики професійних захворювань.	2	3
25	Педагогічні принципи побудови стилю спілкування зі студентом під час індивідуальних занять	2	3
26	Типи керування вокальним ансамблем залежно від його професійної спрямованості.	3	3

7. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Рівень досягнення запланованих результатів навчання перевірятиметься за допомогою таких форм контролю:

- 1) взаємодія, вступ у комунікацію, здатність бути зрозумілим та толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості – диспути, доповіді, бесіди, командні проекти;
- 2) знання, розуміння та дотримання етичних принципів професійної діяльності хормейстера – тестування, поточне опитування, контрольна робота, реферати, ректорська контрольна робота;
- 3) пояснення та прогнозування соціально-культурних змін на основі аналізу соціально-психологічних закономірностей та математичних методів опрацювання інформації – поточне опитування, екзамен;
- 4) демонстрація соціально відповідальної та свідомої поведінки, слідування гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності – студентські презентації та виступи на наукових заходах, групова дискусія;

8. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни “Педагогіка та психологія вищої школи” визначається як середньозважена величина, залежно від питомої ваги кожної складової залікового кредиту.

Для екзамену

Розділ 1 Теми 1-6	Розділ 2 Теми 7-10	Підсумковий контроль (екзамен)
40%	40%	20%
8 тиждень	16 тиждень	Екзаменаційна сесія

Шкала оцінювання:

За шкалою ТНЕУ	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90–100	відмінно	A (відмінно)
85–89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Опорні конспекти лекцій;	1-28
2.	Навчальні посібники; Кейси	1-28
3.	Силабус;	1-28
4.	Збірка тестових і контрольних завдань для поточного оцінювання навчальних досягнень студентів;	1-28
5.	Засоби підсумкового контролю (комплект тестових завдань для підсумкового контролю)	1-28

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна

1. Андреева Л.М. Методика преподавания хорового дирижирования / Л. М. Андреева. – М.: Музыка, 1969. – 118 с.
2. Анисимов А. Дирижер-хормейстер / А. Анисимов. – Л.: Музыка, 1978. – 217 с.
3. Ансамбль хора // Работа с хором: Сб. ст. – М.: Профиздат, 1972. – 321 с.
4. Асафьев Б. О хоровом искусстве: Сб. ст. / Б. Асафьев. – Л.: Музыка, 1980. – 216 с.
5. Асафьев Б. Хоровая культура / Б. Асафьев // Русская музыка XIX – начала XX века. – изд.2. – Л.: Музыка, 1968. – С. 45–53.
6. Безбородова Л. Дирижирование: учебное пособие для музыкальных вузов и колледжей/Л.А.Безбородова. – М.: Флинта, 2000. – 213с.

7. Берберов Р. Специфика структуры хорового произведения. Лекция по курсу «Анализ музыкальных произведений» для студентов музыкальных вузов / Р. Берберов. – М., 1981. – 453 с.
8. Березин А. Дирижер и хор / А. Березин // Хоровое искусство. – Л., 1967. – С. 68–72.
9. Березин А. Хоровое переложение песен с сопровождением / А. Березин // Работа с хором Методика, опыт. – М.: Профиздат, 1972. – С. 139-179
10. Білявський Є. Засвоєння сучасної музичної мови в хорі / Є. Білявський. – К.: Муз. Україна, 1984. – 236 с.
11. Бочкарев Л. Психологические аспекты публичного выступления музыканта-исполнителя / Л. Бочкарев // Вопросы психологии. — 1975. – № 1.
12. Букреев И. Психологические предпосылки формирования творческой индивидуальности студента-дирижера: автореферат канд. дис. / И. Букреев. – М. 1983. – 20 с.
13. Васильев В. Из истории дирижерско-хорового образования в России конца XIX и начала XX веков: Автореферат канд. дис. / В. Васильев. – Л.: Музыка, 1981. – 163 с.
14. Вахняк Є. Хорове аранжування / Є. Вахняк. – К.: Музична Україна, 1977. – 71 с.
15. Виноградов К. Работа над дикцией в хоре / К. Виноградов. – М.: Музыка, 1967. – 164 с.
16. Вуд Г. О. О дирижировании / Г. О. Вуд. – М.: Музгиз, 1957. – 104 с.
17. Гинзбург Л. Дирижерское исполнительство / Л. Гинзбург. – М., 1975. – 243 с.
18. Гогоберидзе А. Г., Деркунская В. А. Детство с музыкой. Современные педагогические технологии музыкального воспитания и развития детей / А. Г. Гогоберидзе, В. А. Деркунская. – М.: Детство-Пресс, 2013. – 656 с.
19. Горохов П., Загребский Д. Хорове аранжування. Посібник для музичних училищ. – К.: Музична Україна, 1982. – 128 с.
20. Готлиб А. Основы ансамблевой техники / А. Готлиб. – М.:Музгиз, 1971. – 184 с.
21. Гринишин М.П. Поради хормейстерам / М. П. Гринишин. – К.: Мистецтво, Райдуга, 1979.
22. Грум-Гржимайло Т. Музыкальное исполнительство (Вехи истории. Великие инструменталисты и дирижеры прошлых и наших дней) / Т. Грум-Гржимайло. – М., 1984. – 187 с.
23. Грум-Гржимайло Т. Об искусстве дирижера / Т. Грум-Гржимайло. – М., 1973. – 342 с.
24. Гулеско И.И. Методические указания по курсу «Хоровая литература» (Анализ хоровых произведений) / И. И. Гулеско. – Х.: ХГАК, 1984. – 43 с.
25. Гулеско И.И. Хоровая литература/ И. И. Гулеско. – Х.: ХДАК, 1991. – 276 с.
26. Гулеско И.И. Хоровая литература: метод. указания / И. И. Гулеско. – Х.: ХДАК, 1988. – 189 с.
27. Гулеско І.І. «Реквієм» Моцарта: Навч. пос. / І. І. Гулеско. – Х.: ХДАК, 1998. – 93 с.
28. Гулеско І.І. Національний хоровий стиль / І.І. Гулеско. – Х.: ХДАК, 1994. – 164 с.
29. Гулеско І.І. Робота студента-хормейстера над партитурою в класі по спеціальності: Метод. вказівки / І.І. Гулеско. – Х., ХДК, 1973. – 26 с.
30. Дмитриевский Г. Хороведение и управление хором / Г. Дмитриевский. – М., 1957. – 156 с.
31. Дмитриевский К. Анализ хоровых произведений: Уч. пос. для студентов высш. муз. уч. заведений и ин-тов культуры / К. Дмитриевский. – М., 1965. – 67 с.
32. Дмитриев Л. Основы вокальной методики / Л. Дмитриев. – М.: Музгиз, 1968. – 271с.
33. Егоров А. Очерки по методике преподавания хоровых дисциплин / А. Егоров. – Л.: Музыка, 1958. – 278 с.
34. Егоров А. Теория и практика работы с хором / А. Егоров. – М. – Л., 1951. – 278 с.
35. Живов В. О музыкально-выразительных средствах в хоровом исполнительстве / В. Живов. – М.: Музгиз, 1980. – 317 с.
36. Живов В. Исполнительский анализ хоровых произведений / В. Живов // Работа с хором: Методика, опыт. – М., 1972. – С. 56-67.
37. Живов В. О выразительности дирижерского жеста / В. Л. Живов // Работа в хоре: Сб. ст. – М.: Профиздат, 1977. – С. 17-19.
38. Живов В. Хоровое исполнительство: Теория. Методика. Практика: Учебное пособие для вузов/В.Л.Живов. – М.: ВЛАДОС, 2003. – 270с.
39. Захаров А. Вокально-хорове виховання / А. Захаров. – М.: Искусство, 1989. – 198 с.

40. Ивакин М. Хоровая аранжировка: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Издательство: ВЛАДОС, 2003 г. – 224 с.
41. Иванов-Радкевич А. П. О воспитании дирижера / А. П. Иванов-Радкевич. – М.: Музыка, 1973. – 75 с.
42. Из истории музыкального воспитания: Хрестоматия. – М.: Просвещение, 1990. – 206с.
43. Иванов В.Ф. Співацька освіта в Україні Х-ХVІІІ ст. / В. Ф. Іванов. – К.: Вища школа, 1992. – 69 с.
44. Казачков С. О дирижерско-хоровой педагогике / С. Казачков // Музыкальное исполнительство. Вып.6. – М., 1970. – 169 с.
45. Казачков С.А. Дирижерский аппарат и его постановка / С. А. Казачков. – М.: Музыка, 1967. – 110 с.
46. Каперштейн М.М. Вопросы дирижирования / М. М. Каперштейн. – М.: Музыка, 1972. – 253 с.
47. Катаева А. А., Стребелева Е. А. Дидактические игры и упражнения в обучении умственно отсталых дошкольников / А. А. Катаева, Е. А. Стребелева. – Кн. для учителя. – М.: «Бук-мастер», 1993.– 191 с.: ил.
48. Козловский О. О песенной основе хоровых форм / О. Козловский // Хоровое искусство. – Вып.3. – Л., 1977. – С. 34–42.
49. Колесса М.Ф. Основи техніки диригування / М. Ф. Колесса. - К.: Муз. Україна, 1981. – 208 с.
50. Коломоець О. М. Хорознавство / О. М. Коломоець. – К.: Либідь, 2001. – 289 с.
51. Копытман М. Хоровое письмо / М. Копытман. – М. : Советский композитор, 1971. – 200 с.
52. Краснощеков В. Вопросы хороведения / В. Краснощеков. – М., 1969. – 215 с.
53. Краснощеков В. Основы управления хором: Уч. пос. / В. Краснощеков, Г. Рождественский, Ю. Анцев. – М., 1982. – 178 с.
54. Краснощеков В. Технические и художественные приемы работы с самодеятельными хорами: Уч. пос. / В. Краснощеков. – М., 1980. – 142 с.
55. Лаврентьева И. Вокальные формы в курсе анализа музыкальных произведений / И. Лаврентьева. – М.: Музгиз, 1976. – 335 с.
56. Лащенко А. Хоровая культура: Аспекты изучения и развития / А. Лащенко. – К.: Муз. Украина, 1989. – 143 с.
57. Лащенко А.П. Українське хорове мистецтво ХХ ст. Науковий вісник НМАУ ім. П.І.Чайковського /А. Лащенко – К.; 1999. – Музичне виконавство. Вип. 14. Кн. 6. — С. 18–31.
58. Левандо П. Анализ хоровых партитур: Метод. пос. / П. Левандо. – Л., 1971. – 354 с.
59. Левандо П. Проблемы хороведения / П. Левандо. – Л.: Музыка, 1974. – 156 с.
60. Левандо П. Хоровая фактура / П. Левандо. – М., 1984. – 185 с.
61. Ленский А. Искусство хоровой аранжировки: учеб. пособие / А. Ленский. – М.: Музыка, 1980. – 344 с.
62. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М. : Политиздат, 1975. – 304 с.
63. Лицвенко И. Практическое руководство по хоровой аранжировке / И. Лицвенко. – М.: Музыка, 1965. – 296 с.
64. Лицвенко И. Техника переложения для разных хоровых составов / И. Лицвенко. – М.: Музыка, 1964. – 96 с.
65. Лобанова М. Музыкальный стиль, жанр, история и современность / М. Лобанова. – М., 1990. – 267 с.
66. Лобачева Е. Хор и хороведение / Е. Лобачева. – М., 1964. – 263 с.
67. Логинов А. Обработки народных песен: для жен. (дет.) хора [без сопровождения]: учеб. пособие по хор. кл. и хор. аранж. / [обраб.] А. П. Логинов. – СПб.: Композитор, 2009. – 35 с. – (Учебный и концертный репертуар хорового класса).
68. Локшин Д. Замечательные русские хоры и их дирижеры / Д. Локшин. – Вып.2. – М., 1963. – 375 с.
69. Лыкова И. Дидактические игры и занятия. Интеграция художественной и познавательной деятельности дошкольников / И. Лыкова. – М.: Сфера, Карапуз. – 160 с.

70. Малько Н. Основы техники дирижирования / Н. Малько. – М.–Л.: Музыка, 1965. – 219 с.
71. Мархлевський А. Практичні основи роботи в хоровому класі / А. Мархлевський. – К.: Муз. Україна, 1986. – 237 с.
72. Мархлевський А. План написання анотації та аналізу хорового твору / А. Мархлевський, А. Лащенко. – К.: Муз. Україна, 1989. – 251 с.
73. Медушевский В. О закономерностях и средствах художественного воздействия музыки / В. Медушевский. – М., 1976. – 342 с.
74. Медынь Я.Г. Методика преподавания дирижерских дисциплин / Я. Г. Медынь. – М.: Музыка, 1979. – 135 с.
75. Менабени А. Методика обучения сольному пению / А. Менабени. – М.: Просвещение, 1987. – 210 с.
76. Минин В.Н. К проблеме подготовки дирижеров хора / В. Н. Минин // Проблемы высшего музыкального образования. – М., 1975. – С. 89–93.
77. Мікша М. Практичні основи вокального мистецтва / М. Мікша. – М., 1970. – 113 с.
78. Молдавін В. Народний підголосковий спів / В. Молдавін. – К.: Музична Україна, 1980. – 85 с.
79. Музыкальное мышление: сущность, категории, аспекты, исследования: Сб. ст. /Л.Днс. – К., 1989.
80. Мусин И. А. Язык дирижерского жеста / И. А. Мусин. – М.: Музыка, 2006. – 232 с., ил.
81. Мусин И. Техника дирижирования / И. Мусин. – Л.: Музыка, 1967. – 351 с.
82. Назайкинский Е. Логика музыкальной композиции / Е. Назайкинский. – М., 1982. – 273 с.
83. Назаров И. Основы музыкально-исполнительской техники и методы её совершенствования / И. Назаров. – М., 1969. – 321 с.
84. Никольская-Береговая К. Русская вокально-хоровая школа от древности до 21 века: учебное пособие для вузов. – М.: Владос, 2003. – 301 с.
85. Никонова О. В. Своеобразие дидактических игр и их педагогический потенциал / О. В. Никонова // Дошкольное воспитание. – 1986. – № 4. – С.13-19.
86. Огороднов Д. Воспитание певца в самодеятельном ансамбле: Уч. пос. / Д. Огороднов. – К., 1980. – 142 с.
87. Огороднов Д. Музыкально-певческое воспитание детей: Мет. пос. / Д. Огороднов. – Л.: Музыка, 1972. – 157 с.
88. Ольхов К. Вопросы теории дирижирования и обучение хоровых дирижеров / К. Ольхов. – Л.: Музыка, 1979. – 376 с.
89. Ольхов К. О дирижировании хором: Краткое пос. для молодых педагогов музыкальных училищ / К. Ольхов. – Л.: Музыка, 1961. – 287 с.
90. Осеннева М. Хоровой класс и практическая работа с хором: Учебное пособие для вузов/ Осеннева М.С., Самарин В.А.. – М.: Академия, 2003. – 187с.
91. Павлицева О. Методика постановки голоса / О. Павлицева // Краткое пособие для хормейстера и учителей пения. – М.: Музгиз, 1964. – 132 с.
92. Пархоменко Л. Українська хорова п'єса / Л. Пархоменко. – К.: Муз. Україна, 1979. – 248 с.
93. Переверзев Н. Исполнительская интонация / Н. Переверзев. – М.: Музгиз, 1989. – 321 с.
94. Переложение хоровых партитур: метод. указ. и темы контр. работ для студентов-заочников фак. культпросветработы (спец. дирижерско-хоровая) / Моск. гос. ин-т культуры; сост. С. Кротков. – М., 1979. – 33 с.
95. Пігров К. Керування хором / К. Пігров. – М.: Музыка, 1964. – 220 с.
96. Плотниченко Г. Практические советы по хоровой аранжировке: методическое пособие для руководителей детских хоровых коллективов / Г. Плотниченко. – М.: Всероссийское хоровое общество, 1967. – 112 с.
97. Подласый И. П. Педагогика: 100 вопросов – 100 ответов: учеб. пособие для вузов / И. П. Подласый. – М.: ВЛАДОС-пресс, 2004. – 365 с.
98. Полтавцев И. Курс чтения хоровых партитур. Ч. 1 / И. Полтавцев, М. Светозарова. – М., 1963. – 300 с.
99. Поляков О. Некоторые аспекты семиотики дирижирования: Автореферат канд. дис. / О. Поляков. – К.: Муз. Україна, 1975. – 156 с.

100. Попов С. Организационные и методические основы работы самодеятельного хора / С. Попов. – М.: Музгиз, 1961. – 217 с.
101. Прянишников И. Советы обучающимся пению / И. Прянишников. – М.: Музгиз, 1958. – 261 с.
102. Птица К. О хоровом дирижировании / К. Птица // Работа в хоре. – М., 1964. – 378 с.
103. Птица К. Подготовительная работа хорового дирижера / К. Птица // Работа в хоре. – М., 1977. – С. 24–35.
104. Птица К. Работа над хоровой партитурой: Уч. пос. / К. Птица, С. Попов, Ю.Козлов. – М., 1983. – 189 с.
105. Пучко-Колесник Ю. В. Діяльність диригента -хормейстера як соціокультурний феномен: Дис... канд. наук: 26.00.01 - 2009.
106. Ражников В. Психология творческого процесса дирижера: автореф. канд. дисс. / В. Ражников. – М., 1973. – 184 с.
107. Романовский Н. Принципы работы над строем в хоре / Н. Романовский // Хоровое искусство. – Вып.1. – Л.: Музыка, 1967. – С. 29-37.
108. Романовский Н. Хоровой словарь / Н. Романовский. – изд.3. – Л.: Музыка, 1980. – 157 с.
109. Самарин В. Хороведение и хоровая аранжировка: Учебное пособие / В.Самарин. – М.: Академия, 2002. – 351с.
110. Сборник учебно-методических работ кафедры хорового дирижирования КГАКИ: учебные программы / Казанская гос. акад. культуры и искусств; Казанская гос. акад. культуры и искусств. – Казань, 1998. – 116 с.
111. Соколов А. Некоторые теоретические проблемы анализа исполнительских средств в музыке / А. Соколов // Актуальные проблемы современного музыкознания и исполнительства. – Саратов, 1979. – С. 67-73.
112. Соколов В. Работа с хором / В. Соколов. – М., 1967. – 176 с.
113. Станиславский К. Работа актера над собой / К. Станиславский // Собр. соч. – Т.2. – М., 1954.
114. Струве Г. Шкільний хор / Г. Струве. – М.: Просвещение, 1981. – 260 с.
115. Тараева Г. Компьютер и инновации в музыкальной педагогике. В 3 книгах / Г. Тараева. – М.: Классика-XXI, 2007. – 128 с.
116. Таранник З. Аранжування для хору пісень із супроводом. Методичні рекомендації до курсу «Хорове аранжування». – Харків, 2001. – 14 с.
117. Тарская О. Мои вокально-педагогические принципы / О. Тарская // Вопросы вокальной педагогики. – Вып.4. – М.: Музгиз, 1969. – С. 63-74.
118. Теплов Б. Психология музыкальных способностей / Б. Теплов. – М.-Л., 1947. – 378 с.
119. Толмачев Ю. А., Дубок В. Ю. Музыкальное исполнительство и педагогика: Учеб. пособие / Ю. А. Толмачев, В. Ю. – Тамбов: Издательство ТГТУ, 2006. – 236 с.
120. Ушкарёв А. Основы хорового письма / А. Ушкарёв. – М.: Музыка, 1982.
121. Федоров Е. К вопросу об эстрадном волнении / Е. Федоров // Психолого-педагогические проблемы высшего музыкального образования. – М., 1979. – С. 29–37.
122. Фейгин М. Воспитание и совершенствование музыканта-педагога / М. Фейгин. – М., 1973. – 147 с.
123. Фейгин М. Индивидуальность ученика и искусство педагога / М. Фейгин. – М., 1968. – 298 с.
124. Халабузарь П. Методика музыкального воспитания: Учебное пособие для муз.училищ / П.Халабузарь. – М.: Музыка, 1990. – 173с.
125. Харковина Г. Хорове аранжування. Комплекс навчально-методичного забезпечення предмета. – К.: «Фірма «ІНКОС», 2006. – 48 с.
126. Холопова В. Формы музыкальных призывов / В. Холопова. – Спб.: Лань, 2006. – 489с.
127. Хомічевський М. Посібник для керівника самодіяльного хору / М. Хомічевський. – 2 вид. – К.: Муз. Україна, 1960. – 462 с.
128. Хоровая аранжировка: программа для ин-тов культуры по спец. «Руководство самодеят. хоровым коллективом (академическим)» / Всесоюзный метод. кабинет по учеб. заведениям искусств и культуры. – М.: 1987. – 41 с.
129. Хоровая музыка: история, аранжировка и обработка хоровых произведений, ноты хоров. – М.: [б. и.], 2001. – 224с. – (Молодежная эстрада: литературно-музыкальный альманах; №4-5).

130. Чесноков П. Г. Теория и практика работы с хором / П. Г. Чесноков. – М.: Музыка, 1967. – 360 с.
131. Чесноков П. Хор и управление им / П. Чесноков. – М.: Музгиз, 1961. – 168 с.
132. Юрлов. А. Переложения и обработки для хора/ А. А. Юрлов. – М.: Музыка, 1997. – 56 с.

Додаткова

133. Анализ вокальных произведений: Учеб. пособие / Отв. Ред. О.П.Коловский. – Л.: Музыка, 1988. – 274 с.
134. Асафьев Б.В. Камерный вокальный ансамбль / Б. В. Асафьев. – 2-е изд.// Русская музыка. – Л., 1970. – С.110-117.
135. Березин А. Переложение художественных произведений для детского хора / А. Березин. – М.-Л.: Просвещение, 1965. – 183 с.
136. Выготский Л. Психология искусства / Л. Выготский. – М., 1968. – 327 с.
137. Голубев П. Поради молодим педагогам-вокалістам / П. Голубев. - М.: Музгиз, 1962. – 328с.
138. Дмитриев Л. Основы вокальной методики / Л. Дмитриев. – М., 1968. – 276 с.
139. Євтушенко Д. Роздуми про голос / Д. Євтушенко. – К: Муз. Україна, 1979. –328с.
140. Конников. А.П. Мир эстрады / А. П. Конников. – М., 1980. – 327 с.
141. Луканин В. Мой опыт работы с певцами / В. Луканин. – Л.: Музгиз, 1972. – 253 с.
142. Луканин В.М. Обучение и воспитание молодого певца / В. М. Луканин. – Л., 1977. – 329с.
143. Люш Д. Развитие и сохранение певческого голоса / Д. Люш. – К.: Муз. Украина, 1988. – 231 с.
144. Назайкинский Е. О психологии музыкального восприятия / Е. Назайкинский. – М., 1972. – 164 с.
145. Павлищева О. Методика постановки голоса / О. Павлищева. – М.-Л., 1964. – 184 с.
146. Полжов О. Язык дирижирования / О. Поляков. – К.: Муз. Україна, 1987. – 94 с.
147. Ровнер В. Вокальный ансамбль / В. Ровнер. – Л., 1977. – 164 с.
148. Ровнер В. Работа самодеятельного вокального ансамбля: Учеб. пособие /В. Ровнер. – Л., 1973. – 184 с.
149. Розумний І.К. Практичний посібник диригування / І. К. Розумний. – К., 1959. – 198с.
150. Сивизьянов А.С. Проблема мышечной свободы дирижера хора /А. С. Сивизьянов. – М.: Музыка, 1983. – 55 с.
151. Скребкова-Филатова М.С. Фактура в музыке / М. С. Скребкова-Филатова. – М.: Музгиз, 1985. – 234 с.
152. Тронина П. Из опыта педагога-вокалиста / П. Тронина – М.: Музгиз, 1976. – 163с.

Література для підбору вправ

1. Абт Ф. Школа пения / Ф. Абт. – М.: Музгиз, 1960. – 217 с.
2. Вілінська І. Вокалізи для високого голосу / І. Вілінська. – К.: Муз. Україна, 1962. – 184с.
3. Вілінська І. Вокалізи для низького голосу / І. Вілінська – К: Муз. Україна, 1962. – 328с.
4. Гарсиа М. Школа пения / М. Гарсиа. – М., 1956. – Ч. 1,2.
5. Гарсиа М. Школа пения / М. Гарсиа. – М.: Профиздат, 1975. – С. 93–125.
6. Дмитриев Л. В классе проф. М. З. Донец-Тессейр / Л. Дмитриев. – М., 1974. – С. 57–62.
7. Дюпре Ж. Школа пения / Ж. Дюпре. – М., 1955. – 264 с.
8. Егорычев М. Упражнения для развития вокальной техники /М. Егорычев. – К.: Муз. Україна, 1980. – 179 с.
9. Зейдлер Г. Искусство пения / Г. Зейдлер. – М., 1957, 1958, 1964, 1966.
10. Конконе Дж. 40 упражнений для баса и баритона с сопровождением /Дж. Конконе. – М.: Музгиз, 1964. – 432 с.
11. Мордвинов В. Практика основной работы по постановке голоса /В. Мордвинов. – М.-Л., 1948. – 261 с.
12. Павлюченко С. Вокально-артикуляционные упражнения и этюды /С. Павлюченко. – М.: Музгиз, 1968. – 243 с.
13. Панофка Г. Искусство пения. 24 вокаліза для сопрано, меццо-сопрано или тенора / Г. Панофка. – М.: Музгиз, 1958. – 176 с.

14. Половская В. Нежданова и её ученики / В. Половская. – М.: Музгиз, 1960. – С. 68–108.
15. Прянишников И. Советы обучающимся пению / И. Прянишников. – М.: Музгиз, 1958. – С. 63–84.
16. Соколовский И. 50 вокализов для среднего голоса / И. Соколовский. – М.: Музгиз, 1950. – 167с.

Інформаційні ресурси

1. Безбородова Л. А. Дирижирование: учебное пособие – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.knigafund.ru/books/128568>
2. Белорусский хоровой портал – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://hor.by/methodus/bibliography/books-2/>
3. Богданова Т. С. Основы хороведения – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://ale07.ru/music/notes/song/chorus/bogdanova.htm>
4. Виготський Л. С. Психологія мистецтва <http://ukrbooks.org/book5905.html>
5. Кузнецов Ю. М. Хороведение – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://horovedenie.ru/index.php/articles>
6. Кустовский Е. С. Дирижёрская техника на клиросе – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://lib.eparhia-saratov.ru/books/10k/kustovsky/band-master/2.html>
7. Лучинина О. Музыкальная психология и педагогика. Конспекты лекцій для студ. муз. вузов. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://samlib.ru/l/luchinina_o/muspsy.shtml
8. Методика комплексного воспитания вокально-речевой и эмоционально-двигательной культуры человека – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.ogorodnov.info/>
9. Мир искусства резонансного пения – [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.vmorozov.ru/>
10. Рожок В. І. Музыка і сучасність. – К.: Книга Пам'яті України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://toloka.hurtom.com/viewtopic.php?t>
11. D. Bell, D. Sharon. A Cappella Arranging. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://static1.squarespace.com/static/59bc42df2994ca3cbe4f96cc/t/59be1c97f09ca41fe88e6061/1505631385338/A+Cappella+Arranging+-+final+draft.pdf>
12. “Barbershop Arranging Manual” by the Barbershop Harmony Society [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.barbershop.org/files/documents/4053%20Directing%20a%20BBS.pdf>